

RAPPORT OM PROSJEKTET "FORVENTNINGER OG FRAFALL BLANT MINORITETSSTUDENTER" VED IU/SEFIA ÅR 2002-2003

Høgskolen i Oslo. Avdeling for ingeniørutdanning og Senter for flerkulturelt og internasjonalt arbeid

Innledning

Ved Høgskolen i Oslo har antall studenter fra etniske minoriteter, og med annet hjemmespråk enn norsk, økt betraktelig de siste tiårene. En forholdsvis stor del av disse har valgt å studere ved Avdeling for ingeniørutdanning. Spesielt har mange ønsket å studere datafag. I år 2002 var det nærmere 40% av de som begynte på datalinjen, som var av annen etnisk opprinnelse enn norsk. De fleste av disse er vokst opp i Norge og har gjerne en del skolegang i Norge bak seg, men fremdeles er det en andel slike studenter som bare delvis har vokst opp i Norge.

Avdelingen har prinsipielt behandlet alle studenter likt, og forventet det samme av alle studenter. Det er ikke utført noen undersøkelser angående de flerkulturelle studentenes studieprogresjon, men lærerne har hatt en generell følelse av at disse studentene gjennomgående har dårligere eksamensresultater, bruker lengre tid på å fullføre studiene eller oftere slutter før de har fått eksamen. (Høgskolelektor Mari Mehlen, Avdeling for ingeniør- utdanning, har i en undersøkelsen ved IU våren 2003 påvist at studenter med fremmedklingende navn gjør det dårligere til eksamen i faget statistikk enn studenter med norske navn. Se vedlegg 2)

Nå da Høgskolens og avdelingens inntekter er mer avhengige av studiegjennomføringen enn før, blir det viktigere enn noensinne å finne ut hvordan vi kan beholde studentene hos oss og sørge for at de klarer å gjennomføre sine studier på normert tid. Det er mulig at vi må tilrettelegge spesielt for de flerkulturelle* ¹studentene istedenfor å behandle dem likt med de andre. Men vi vet ikke særlig mye om disse studentene. Vi vet ikke hvorfor de ser ut til å lykkes i mindre grad med sine studier enn andre. Hvilke forhold utgjør spesielle problemer for dem ? Har de forventninger og behov som vår utdanning ikke tilfredsstiller? Mange innenfor denne studentkategorien synes å beherske norsk som dagligspråk, men kan de fremdeles ha språklige problemer som vi ikke kjenner?

Prosjektet

Med bakgrunn i dette ble det våren 2002 søkt om å få utføre et prosjekt, "Forventninger og frafall blant minoritetsstudenter", som et samarbeid mellom Avdeling for ingeniørutdanning og SEFIA. Målet var "å gi økte kunnskaper om hvilke forventninger nye studenter har og hva som er årsak til frafall tidlig i studieløpet." Prosjektet har fått halvparten av midlene fra Høgskolen sentralt, den andre halvparten dekkes av de to deltagende avdelinmgene. Prosjektet startet i juni 2002 og avslutter etter planen med

¹ Det er ulike tradisjoner i miljøet for å benevne studentgruppene som vi her snakker om. I noen sammenhenger brukes "tospråklige" studenter, noen ganger minoritetsstudenter eller studenter med minoritetsbakgrunn. Vi finner ikke noe begrep som blir helt presist. "Flerkulturelle studenter" sikter til studenter som tydelig er preget av minst to distinkte kulturtradisjoner når det gjelder læring og utdanning. Noen ganger er det flerkulturelle veldig tydelig på det språklige plan, andre ganger (f.eks barn av innvandrere født i Norge), er det flerkulturelle kanskje mer framtrædende på det sosiale plan, i måten å kommunisere på, i måten å forholde seg til utdanningen på.

rapport i september 2003. To av gruppas medlemmer var sommeren 2003 i Valencia på ICEEs konferanse og presenterte prosjektet.

Deltagerne

Prosjektgruppa hadde tre deltagere: Per Inge Båtnes fra SEFIA og Frode Sandnes og Ann-Mari Torvatn fra datalinjen på Avdeling for ingeniørutdanning. Ann-Mari Torvatn har vært prosjektleder. For at vi skulle få utvikle og korrigere våre perspektiver, og få hjelp til å designe en god undersøkelse, ble det oppnevnt fire flerkulturelle studenter, fra tre ulike hjemland, fra tredje årskurs. Disse hadde fulgt normal studieprogresjon, de var positive til oppgaven og villige til å dele sin erfaring med oss. De fikk honorar som studentassistent og deltok i mange av møtene videre. Deres kunnskaper og erfaringer ble svært nyttige for oss.

Disse fire studentene var:

Ngoc Yen Ti Pham, tidligere hjemland Vietnam
Thuong van Dang , tidligere hjemland Vietnam
Michael Cheffena, tidligere hjemland Eritrea
Shahid Idrees, tidligere hjemland Pakistan

Metode

Spørreundersøkelser

For oss var det viktig å finne ut hvordan de flerkulturelle studentene selv opplevde sin situasjon.

Her brukte vi ulike metoder. Ved spørreundersøkelser kan man få et representativt utvalg av synspunkter, men forholdsvis overfladisk, mens korte intervjuer og dybdeintervjuer gir mer inngående kunnskap om enkeltpersoner. Vi gjennomførte to spørreundersøkelser. Flerkulturelle studenter fra vår avdeling og fra andre avdelinger ble dybdeintervjuet.

Senter for profesjonsstudier (SPS) gjennomfører hvert år en større spørreundersøkelse blant de nye studentene. De stiller en rekke sentrale spørsmål: om bakgrunn, tidligere erfaringer fra utdanning og yrke, valg av utdanning, forventninger til studiene og det yrket det fører til, studiemotivasjon, hvilke verdier i en jobb man prioriterer og en rekke andre spørsmål som det er viktig å ha svar på for å kunne vurdere studentenes situasjon og behov.

Imidlertid er det i SPS' undersøkelse ingen spørsmål som kan avklare hvilken rolle språket spiller for studentenes læring, og heller ikke spørsmål om fag/studieopplegg som kunne tenkes å influere på studentenes studieprogresjon. Vi ønsket derfor å supplere disse mer generelle undersøkelsene med en mer spesifikk, som kunne fortelle direkte om våre egne studenters situasjon.

Spørreundersøkelsen ble planlagt i to deler: en kortere, som ble utført første uke av studiet for de nye studentene, og en i vårsemesteret, når studentene hadde fått litt mer studieerfaring. Derved ville vi også kunne se hvilke erfaringer studentene hadde gjort.

Undersøkelsen ble utført blant datalinjens studenter i første årskurs. Dette representerer om lag halvparten av studentene i første klasse, og ville gi en overkommelig mengde data å bearbeide. Videre er det her den største massen av flerkulturelle studenter finnes. For å ha en kontrollgruppe og et sammenligningsgrunnlag stilte vi samme spørsmål til etnisk norske og flerkulturelle studenter.

Representanten fra SEFIA, Per-Inge Båtnes, utførte dybdeintervjuene.

Resultater

Den første spørreundersøkelsen

Det ble utført en kort undersøkelse den første uken de nye studentene var på skolen. Hensikten var å finne ut hvilke erfaringer studentene hadde fra tidligere utdanning 1) når det gjaldt å forstå språk, og 2) når det gjaldt holdning til gruppearbeid.

Det er naturlig å vurdere språklige momenter når man undersøker hvordan en person med et annet hjemmespråk fungerer i utdanningen. Det er etter hvert blitt klart at selv om en person snakker et annet språk enn sitt eget tilsynelatende feilfritt i daglig omgang, kan vedkommende ha skjulte språkproblemer som gjør det vanskelig å oppfylle de fagspråklige kravene i et høyere studium. (Se bl.a. Marit Greeks rapport 2002 nr.9: "På vei mot et flerkulturelt studiested?")

Da en god del av undervisningen på ingeniørutdanningen foregår som gruppearbeid, kunne det være nyttig å finne ut hvilken holdning studentene har til dette.

137 datastudentene besvarte spørreskjemaet. Av dem var hadde 85 oppgitt at de hadde norsk som hjemmespråk. 52 hadde et annet hjemmespråk, eller et annet hjemmespråk og norsk, og ble kategorisert som flerkulturelle.

Det viste seg at det er et stort spekter av fremmede språk blant førsteårsstudentene ved skolen – i alt 22 ulike fremmedspråk ble oppgitt .

Skjemaet gjorde oppmerksom på at man ønsket å få vite noe om studentenes **erfaringer** fra tidligere utdanning. Studentene ble bedt om å krysse av om de var enige, litt enige eller helt uenige i tre påstander, og angi Ja eller Nei for påstand 4 eller eventuelt, for påstand 5, "Avhenger av omstendighetene"

Påstander:

Det var lett å forstå det lærerne sa

Det var lett å forstå det som sto i lærebøkene

Det var vanskelig å finne hva som er det viktigste i en tekst

Har du hatt gruppesamarbeid med personer med annet hjemmespråk enn ditt eget?

Det var lett å samarbeide i slike grupper

Når det gjaldt påstand 4 og 5, kom det ikke fram noen klare forskjeller på de etnisk norske og de flerkulturelle studentene. Imidlertid viste undersøkelsen tydelige forskjeller når det gjaldt **de språklige erfaringene** studentene hadde gjort til da.

Påstanden "Det var lett å forstå det lærerne sa " ble bekreftet av 80 av de 85 etnisk norske studentene. 5 av de 85 var bare litt enige, ingen var helt uenige. Tilsvarende tall for flerkulturelle studenter var at 40 av 52 bekreftet påstanden, 12 var delvis enige, ingen var helt uenig. Altså hadde 23% av de flerkulturelle studentene hatt større eller mindre problemer med å forstå det læreren sa, men bare 6% av de etnisk norske hadde hatt slike problemer.

Påstanden "Det var lett å forstå det som sto i lærebøkene" fikk tilslutning av 58 av 85 studenter med norsk som hjemmespråk, mens 24 av 85 var litt enige, og bare 2 var helt uenige. Tilsvarende tall for studentene med annet hjemmespråk var 21 av 52, mens 28 av 52 var delvis enige. 3 var helt uenige.

Altså var det 30 % av de etnisk norske studentene som hadde hatt problemer med å forstå lærebøker, mens hele 60 % av de flerkulturelle studentene hadde opplevd slike problemer.

Det er interessant å se at også de norske studentene kan ha hatt problemer med å forstå det læreren sier, og at lærebøkene for begge grupper studenter er tydelig vanskeligere å forstå enn læreren – dette til tross for dialekter og personlige språkvaner i en lærers muntlige fremstillingsform. Vi ser både likheter og forskjeller på de to gruppene. Begge kan ha språkrelaterte problemer med undervisningen, men det er tydelig at den gjennomsnittlige studenten med et annet hjemmespråk enn norsk har hatt større språklige problemer med undervisningen.

Påstanden "Det var vanskelig å finne det viktigste i en tekst" vant tilslutning bare av 6 studenter med norsk som hjemmespråk. Men det var hele 49 som var litt enige i påstanden, og bare 29 som var helt uenige. Altså var det mer enn halvparten av de norskfødte studentene som av og til har funnet det vanskelig å finne det viktigste i en tekst.

Tilsvarende for dem med annet hjemmespråk var: 12 av 52 var helt uenige i at det var vanskelig. 6 var derimot helt enige i at det var vanskelig, og 34 var litt enige. Altså har 40 av 52 iallfall av og til hatt problemer med å trekke ut det viktigste i en tekst. Begge grupper har opplevd problemer med dette, men det gjelder for 64 % av de etnisk norske studentene og 77 % av de flerkulturelle studentene.

Disse tallene forteller at det faktisk er en forskjell på etnisk norske og flerkulturelle studenter når det gjelder språkmestring. Mange av de flerkulturelle studentene har reelle språklige problemer når de starter hos oss.

Den andre undersøkelsen tok sikte på å finne ut blant annet om disse språklige problemene kan influere på deres læring og deres trivsel her på skolen.

2. spørreundersøkelse

Med entusiastisk og sakkyndig hjelp fra våre 4 studentassistenter utformet vi en større spørreundersøkelse. Flere sentrale spørsmål ble utformet etter tips fra studentassistentene våre. Ved siden av spørsmål om hvordan studentene har klart å følge forelesninger og lærebøker ble det stilt spørsmål om studentenes forkunnskaper i data, om studentenes erfaringer med gruppesamarbeidet i første semester, om det var lett å få venner her på avdelingen og hvor mye de deltok på de organiserte studentaktivitetene her.

Studentassistentene forklarte oss at for en fersk student er det aller viktigste å finne seg venner og studiekamerater. Det er ikke fullt så viktig hvilket studium man går på - de færreste vet hva en ingeniør egentlig gjør, og det finnes mange mulige studier! Det sosiale spiller en mye større rolle enn

vi lærere hadde tenkt oss. De fortalte også at etnisk norske og flerkulturelle studenter ikke er særlig godt integrert, selv om de går helt om hverandre i skolehverdagen. Det er tydelig at det foregår en ganske sterk segregering etter etnisitet, også i felles studentfora

Spørreundersøkelsen ble delt ut og besvart 18.mars i en forelesningstime felles for alle datastudenter. 100 studenter fylte ut skjemaet. Av dem var 62 etnisk norske og 38 flerkulturelle.

De besvarte i alt 17 spørsmål. 14 av disse ga utgangspunkt for interessante konklusjoner. (Se vedlegg 3)

Omtrent halvparten av alle studentene rapporterte at de ikke hadde noen problemer med å følge forelesningene, halvparten at de hadde større eller mindre problemer. Når det gjaldt lærebøker, var det mer enn halvparten som hadde problemer med disse - flest problemer hadde de flerkulturelle jentene. Det kunne se ut som den viktige parameteren her var studentenes forkunnskaper i data når de startet på studiet, selv om bildet ikke var entydig. På oppfordring fra våre studentassistenter stilte vi spørsmål om studentene ville ha tatt et frivillig sommerkurs i elementær datateknikk, hvis dette hadde vært tilgjengelig. **Halvparten av alle svarte "ja" på dette.** Her kom imidlertid forskjellen på etnisk norske studenter og flerkulturelle studenter helt tydelig til syne. Bare 25% av de etnisk norske mannlige studentene svarte ja på spørsmålet, og 57 % av de norske kvinnelige studentene. Men 72 % av de flerkulturelle mannlige studentene svarte ja, og 100 % av de flerkulturelle kvinnelige studentene.

Vi er her antakeligvis ved noe sentralt i problemene for mange datastudenter. Avdelingen stiller ingen krav til datakunnskaper eller dataerfaring for å begynne på datastudiet, og forespeiler studentene at de godt kan greie studiet uten dataerfaring. Etter ¼ studieår er det imidlertid halvparten av studentene som føler at de burde hatt et bedre grunnlag da de begynte, og dette gjelder i helt særlig grad de flerkulturelle studentene.

Videre fant vi at omtrent 1/3 av studentene synes det er vanskelig å finne venner her på skolen. Dette gjaldt ikke minst etnisk norske kvinnelige studenter. På grunn av den segregering som eksisterer, er flerkulturelle studenter fra land som er lite representert på skolen, ofte ensomme.

Alle datastudenter har i første semester et kurs om gruppearbeid, prosjekt og kommunikasjon, der gruppene er satt sammen med tanke på integrering av ulike etnisiteter. Hele 80 prosent av studentene svarte at de var fornøyd både med sammensetningen av sin gruppe og samarbeidet i denne, og hele 96 % mente at de var blitt hørt i denne gruppa. Dette gruppearbeidet fungerer altså bra med tanke på integrering og gruppetilhørighet. Men dette innledende gruppearbeidet er åpenbart ikke nok. Flere etterlyser grupper i flere fag, og en større gruppe – f. eks. en klasse – å bli kjent med.

Det var forbausende få datastudenter som deltok i organiserte studentaktiviteter.

Oppsummering:

Det eksisterer reelle forskjeller mellom etnisk norske studenter og flerkulturelle studenter når det gjelder språkmestring. Disse forskjellene gir seg også utslag i ulik mestring av studiene. Mange studenter har problemer fordi de burde hatt mer datakunnskaper på forhånd, men disse problemene slår i særlig grad ut hos de flerkulturelle studentene.

Venner og studiekamerater er i høy grad med på å skape trivsel og tilhørighet, noe som er viktig for studentenes studiemotivasjon. En del studenter har problemer med å skaffe seg venner her på skolen.

Innledende gruppearbeid fungerer godt, men er ikke tilstrekkelig verken for å integrere de ulike etnisiteter eller gi alle studentene den tilhørighet de trenger. .

Det er svært få av de studentene vi har spurt, som deltar i organiserte studentaktiviteter. Sosialisering, integrering og vennsbygging må derfor foregå innenfor det organiserte studiearbeidet.

Dybdeintervjuene

Sosial kapital og motivasjon

Den tredje delen av undersøkelsen tar utgangspunkt i intervjuer med en gruppe studenter med minoritetsbakgrunn som er i andre eller tredje studieår. Halvparten av informantene studerer ved IU, Datalinjen. I disse intervjuene har vi ikke spurt direkte om konkrete faglige og språklige utfordringer i studiehverdagen, men har latt studentene fortelle fritt om alle slags forhold i tilværelsen, hvem man er som person, hva som har ført studenten fram til valget av studium og hva som er den bærende motivasjonen gjennom studieløpet. Det er spesielt motivasjon vi har hatt for øye, når vi har analysert studentenes utsagn. Motivasjon vil ofte avgjøre om en student gjennomfører eller avbryter et krevende studieløp.

Studenter som vi har snakket med bekrefter forhold som også er dokumentert i andre land, f.eks. gjennom forskning ved Institute for Access Studies i England. Det er typisk når en førsteårsstudent sier det slik: "I was most worried first about making friends and second about the work, in case it all went over my head". Usikkerhet om hvorvidt man kommer til å passe inn i utdanningen og studiemiljøet ser ut til å være en sterkere bekymring tidlig i studieløpet enn bekymringen om det reinte faglige eller språklige.

En av studentene forteller at det er litt dumt at utdanningen forsøker å styre dem inn i grupper med norske studenter fra først dag. Da er studenten svært opptatt av å finne noen få gode kontakter, helst personer som har noe av den samme bakgrunnen og samme erfaringshorisonten, personer som det går an å snakke uformelt med. Det er da mer interessant å finne andre studenter med noenlunde samme etniske eller kulturelle bakgrunn. Slike bekjenskaper kan bli grunnlag for et faglig-sosialt vennskap som fortsetter gjennom studietiden.

Flere av de intervjuede studentene bekrefter at de trenger noen å snakke med som kan dele deres dypeste tanker om studiet og framtiden. Når de treffer andre studenter med bakgrunn fra samme land, snakker de ofte om temaer som gjelder forbindelse mellom utdanningen i dag og en framtid der de kan gjøre seg gjeldende i forhold til eget kulturelt miljø og kanskje om det å kunne gjøre noe i det opprinnelige hjemlandet, kunne hjelpe familien der, eller kanskje virke politisk. "Jeg har lyst til å gjøre noe for hjemlandet mitt", sier en student. En av dem snakket om datautdanningen nærmest som et første skritt i en politisk karriere. Samtaler som gjelder identitet, hvem man er og hva man skal bruke livet sitt til, synes i det hele tatt å være svært betydningsfulle for de flerkulturelle studentene. Slike temaer kommer alltid opp når vi møtes på kafé eller på puben, fortalte et par av studentene. Det sier seg selv at det ikke er lett for alle minoriteter å finne gode samtalepartnere for slike spørsmål innenfor den enkelte utdanning. Men de som gjør det, vil ha bedre utsikter til å klare å holde ved like motivasjonen gjennom studiet.

Det er tydelig i nesten samtlige intervjuer at studentene som gjennomfører, har en meget sterk motivasjon. Kanskje mer interessant: motivasjonen har sitt grunnlag i noe som er meget videre enn det som gjelder faget eller den yrkespraksis og fortjeneste som selve utdanningen peker fram mot.

"Jeg ønsker å studere mange ting, men må velge (....) Da jeg begynte å studere data, visste jeg ikke hvordan man skulle åpne en fil (...) Foreldrene mine la veldig stor vekt på betydningen av utdanning". "Det høres ganske stort ut, men jeg tenker at jeg kan hjelpe til å bygge opp noe i mitt hjemland. (...) Det er utdanning som er makten - det ville være ideelt å kunne hjelpe barna til utdanning". Slikt snakker vordende dataingeniører om.

Med disse fakta som bakgrunn, er det forståelig når vi som veiledere ikke alltid skjønner om de flerkulturelle studentene er motivert, eller hva de er motivert av. Motivasjonen deres har rot i noe vi ikke kjenner. Umiddelbart kan det da synes å være riktig det som flere lærere ved HiO hevder, at flerkulturelle studenter ikke er spesielt motivert for utdanningen. Imidlertid blir det feil når det konkluderes med at de flerkulturelle studentene bare er opptatt av å finne en måte å tjene penger på. En slik konklusjon støttes ikke av studentenes fortellinger. I langt større grad enn penger handler det om "sosial kapital", dvs at utdanningen er en forberedelse til et aktivt liv, en ressurs som skal gjøre det lettere å komme i posisjon til å ta ansvar for familie og samfunn. Et par studenter fremhever betydningen av å bryte med en tidligere sosial ressursfattigdom i familien, hvor folk har vært analfabeter gjennom generasjoner. Hos en av informantene handler det om å være tro mot en visjon fra barndommen om å ta en helt bestemt utdanning. Denne studenten har i dag har en fast jobb som hun trives veldig godt med og ikke ønsker seg bort fra. Det er ikke først og fremst penger det handler om, men om å skaffe seg sosial kapital og på den måten gi seg selv en sosial identitet gjennom utdanningen.

Vi kan kanskje se det slik at studentene ved studiestart tar med seg det som er oppspart av sosial kapital, samler disse sosiale aksjene under en post i utdanningen og håper på at de vil gi avkastning. Utdanningen kan altså betraktes som en aksjepost der studentene forsøker å forvalte og forrente en hardt oppspart sosial kapital. Når studenten tilhører en minoritet i samfunnet, må den sosiale kapitalen forvaltes ekstra omhyggelig. Det er sikkert vanlig med slike formaninger fra foreldrene som en av studentene ved IU kunne fortelle om: "De maste på meg, fikk meg til å tenke på at jeg var utlending, og at jeg måtte gjøre en innsats for å lykkes. De fikk meg til å tenke ganske mye".

Vurderinger som gjelder sosial kapital synes å være overordnet både for motivasjonen til å begynne på utdanningen og for beslutningen om ikke å hoppe av i en tidlig fase i studiet. Studentene bærer en motivasjon med seg inn i studiet, og motivasjonen utvikles og styrkes når studentene på studiestedet finner andre å kommunisere med som bekrefter deres motivasjon. Det å finne seg til rette i et studiemiljø handler i stor grad om å få positiv feedback på den personlige "fortellingen" som kan lage forbindelse mellom håp og drømmer og et realistisk framtidsscenario. En vellykket forvaltning av sosial kapital i studiet betyr at den motiverende fortellingen om en selv og egne muligheter i livet, blir enda mer solid eller troverdig enn det den var. Dette krever gode og spesielle relasjoner. Noen medstudenter og lærere vil bli viktigere enn andre i en slik fase.

Våre informanter har klare forventninger om at studiet skal gi dem en mer solid sosial forankring og beredskap for framtida. For oss som planlegger undervisningsformer og læringsmiljø, bør konklusjonen være klar: Tiltak som sikter mot tryggere integrering av flerkulturelle studenter, eller andre studenter som er minoriteter eller outsiders, bør være slik at studentene samtidig gis muligheter til å styrke sine sosiale aksjer. Sannsynligvis er dette spesielt viktig i første studieår. Som veiledere eller tilretteleggere i studiemiljøet må vi da være forsiktige med å foreslå særtiltak som forutsetter at de flerkulturelle studentene må ut av de normale faglig-sosiale sammenhengene for å øve på språk.

Institute for Access Studies, Strathfordshire University, har i sin forskning omkring rekruttering og frafall i høyere utdanning kommet fram til 5 områder der sosial kapital kan bygges:

Den akademiske sfære: Viktig å utbygge relasjoner både til veiledere og den øvrige lærerstaben. Dessuten viktig å satse på læring i grupper som er slik at det skapes nettverk av studenter som føler tilknytning til hverandre og trives i hverandres selskap.

Den økonomiske sfære: For eksempel er det lettere for en student å takle dårlig økonomi hvis vedkommende har studiekamerater som er i tilsvarende situasjon; dette fjerner noe av presset for å delta i kostbare aktiviteter. Utdanningsinstitusjoner kan tilby kurs om hvordan man styrer privatøkonomien, om å akseptere og hankses med studiegjeld osv.

Den sosiale sfære: "Ikke-tradisjonelle" studenter har en tendens til å delta mindre i "tradisjonelle" sosiale aktiviteter, som f.eks. foreninger og klubber. Det er viktig å tenke nytt både når det gjelder formelle og uformelle sosiale aktiviteter på studiestedet.

Support sfæren: Det handler mye om at studentene blir kjent med og får tillit til den support som er tilgjengelig. Det er dokumentert at de studentene som har mest behov for spesiell support er de som i minst grad benytter seg av tilbudene. Det er imidlertid viktig å motarbeide oppfatninger om at spesiell support bare er tiltenkt studenter med "problemer". Det viser seg ellers å være fruktbart å bruke frivillige studenter som medarbeidere i slike tiltak - det bidrar bl.a. til å gjøre supporten mer personlig og gir større muligheter for at tiltakene fremmer utvikling av sosiale nettverk for studentene.

Den demokratiske sfære: Det er viktig at utradisjonelle studenter rekrutteres til demokratiske fora i institusjonen. På denne måten kan systemet lettere ta høyde for ulike og skiftende behov i studentmassen. Samtidig får studentene dypere innsikt i de institusjonelle normene, gir dem mer tillit til systemet og samtidig selvtilit til å påvirke og endre forhold i utdanningen.

(Referanse og fullstendig versjon av disse resultatene: www.staffs.ac.uk/access-studies)

Sosial kapital er altså noe som kan utvikles på ulike nivåer i utdanningsinstitusjonen. En sterkere satsning på disse nivåene synes å være vesentlig med sikte på å bedre rekruttering og gjennomføringen blant de flerkulturelle studentene.

Det som her kommer fram, betyr ikke at vi bør neglisjere de spesielle språklige og fagspråklige utfordringer som særlig de flerkulturelle studentene opplever, og som er dokumentert i denne rapporten. Studenter som sliter med å forstå det som sies eller skrives, vil sannsynligvis også slite med motivasjonen. Vi bør derfor alltid lete etter forbedringer, i forhold til læremidler, forelesninger, veiledning og dialoger - og vi bør ha særlige tilbud, skriveverksted, språklig veiledning og lignende til studenter som ønsker det. Imidlertid kommer det fram av intervjuene, at den viktigste trusselen mot studentens motivasjon og gjennomføring ikke gjelder de språklige eller faglige utfordringene. Informantene fokuserer i liten grad på språk hvis de ikke spørres direkte om det. De fokuserer på sosiale utfordringer, på nødvendigheten av gode relasjoner. Og da er selvfølgelig ikke gruppa som øver norsk det beste stedet, for det å stå sammen om å være dårlig i norsk er ikke et særlig motivasjonsbyggende og integrerende fellesskap. Den gode sosiale prosessene skjer der man står sammen om noe man er gode til. Det gjelder alle studenter - også de flerkulturelle.

Forventninger og frafall

Prosjektet ble startet ut fra en teori om at de flerkulturelle studentene kunne ha andre forventninger eller behov enn de etnisk norske studentene, og at deres større studiefrafall hadde noe å gjøre med at disse særlige forventninger ikke ble oppfylt. Dette stemmer bare delvis. De forventninger vi har funnet hos de flerkulturelle studentene, er ikke svært spesielle. De dreier seg om å ha sjanse til å klare studiene når man fyller opptakskravene, og om så snart som mulig å få venner og studiekamerater under utdanningen, om å kunne se for seg en fremtid der man bruker utdanningen på en god måte. Dette er de samme forventningene etnisk norske studenter har. Men de flerkulturelle studentenes

språklige handicap gjør at deres forventninger om faglig fremgang vanskeligere lar seg oppfylle, og deres etnisitet blir lett barrierer for dem fordi studentlivet her på skolen fremdeles er mye sterkere segregert enn vi og mange studenter kunne ønske.

Vi mener at undersøkelsen har avdekket svært interessante forhold. Derfor burde den følges opp på ulike måter. Man bør gjenta undersøkelsen, for å finne ut om resultatene over tid er statistisk signifikante. Videre bør man undersøke på hvilken måte man best burde organisere studentenes skolehverdag for å skape bedre muligheter for studentene til å bli godt kjent med andre studenter, både studenter med samme bakgrunn og studenter med annen bakgrunn, knytte vennskap og delta i motiverende sosiale fellesskap.

Tiltak?

Det ligger ikke innenfor gruppas mandat å foreslå tiltak. Det er likevel svært fristende å påpeke at enkelte felter peker seg ut for forbedring. Tiltakene vil ha betydning også for etnisk norske datastudenter, men vil være særskilt nyttige for flerkulturelle datastudenter.

Enten et tillegg i opptakskravene om datakunnskaper
eller et frivillig sommer-forkurs for datastudenter,
og/eller et løpende støttesystem for studenter som føler at de faller utenfor i programmeringsfaget

Arbeid for å sikre at alle studenter har en gruppetilhørighet og muligheter for å skaffe seg studiekamerater

Støtte til studentaktiviteter som virkelig fremmer integrering og sosial omrøring

Frode Sandnes

Per-Inge Båtnes

Ann-Mari Torvatn